

35 години университетска унгаристика

35 Years of University Hungarian Studies

Лиляна Лесничкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Lilyana Lesnichkova

Sofia University „St. Kliment Ohridski“ (Bulgaria)

През академичната 2018–2019 г. университетското образование по унгаристика в България навърши тридесет и пет години. Откриването на Катедра по унгарска филология към Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1983 г. постави научната дисциплина унгаристика на нова основа. От създаването ѝ до днес „Унгарска филология“, която понастоящем е специалност в рамките на Катедрата по класическа филология, е единственото звено в системата на българското висше образование, което предлага обучение в бакалавърска, магистърска и докторска степен по унгарска филология.

Юбилеят на специалността бе отбелязан по нетрадиционен начин: не чрез научен форум, на който преподавателите да представят резултатите от поредните си научни изследвания, а чрез художественотворческа изява на студентите. Едва ли има по-голяма радост и удовлетворение за преподавателите, по-добър атестат за работата им от това да видят плодовете на своя труд, възплътени в успехите на възпитаниците си. Тези успехи осмислят дейността на преподавателите, дават им основание да се чувстват горди със своите студенти като бъдещи транслатори и популяризатори на унгарската култура в България, като медиатори в процеса на взаимното опознаване и на духовния диалог между двата народа.

В своя 35-годишен път на развитие специалност „Унгарска филология“ следва добрата традиция да се предоставят възможности за изява на студентите в изследователската и художественотворческата сфера. През последните

две десетилетия статии на магистранти, обучаващи се в програмата „Култура на Унгария и превод“, са публикувани в сборниците „В периферията на Запада“ (2001), „Унгаристиката в България“ (2004), „Унгаристични изследвания“ (2014). Студентите участват в международни и национални научни форуми с доклади на унгаристична тематика или със съпоставителни изследвания: например международната конференция „Двеста години от рождението на Лайош Кошут“ (2002); националната конференция „Освободителната борба на Ференц Ракоци“ (2006); периодично провежданите в Будапещенския университет „Лоранд Йотвьош“ международни студентски конференции по угрофилистика; конкурс за литературна разработка на тема „Отражение на борбите против турците в унгарската и българската лирика (съпоставителен анализ)“ (2007); младежки конкурс „Опознай Унгария“ (2008) и др. Целта на посочените прояви е да бъдат представени и задълбочени познанията на бъдещите унгаристи по история, литература и култура на Унгария посредством демонстрация на уменията им за превод на художествен текст, за аргументирано писмено излагане на теза по зададена тема или по цитати от унгарски литературни творби. Плод на сътрудничеството между специалността и секцията „Помощни исторически науки и информатика“ към Института по история при БАН е традиционният младежки форум по интердисциплинарни проучвания, на който студентите по унгарска филология се срещат със студенти и докторанти от други хуманитарни специалности на университета, обменят опит, представят собствените си търсения в различни области на познанието, както и резултатите от проведени изследвания върху отделни регионални и национални култури и техните взаимовлияния и взаимопрониквания.

Най-ярки са студентските изяви в полето на художествения превод. Студентите унгаристи са активни участници в конкурсите за художествен превод, които Унгарският културен институт (УКИ) в София обявява по повод на конкретна годишнина на виден унгарски писател или поет. Колективни и индивидуални студентски преводи, обсъждани в рамките на действащата към специалността преводаческа работилница „Българският кондуктор“, както и по време на семинарните занятия по теория и практика на превода, се публикуват на страниците на „Литературен вестник“. Поетични творби на Атила Йожеф, преведени от студентите под ръководството на гост-лектора от Унгария д-р Дьорд Сонди, който е и един от най-видните преводачи на българска художествена литература на унгарски език, са издадени в стихосбирката „Ех, да бях...“ (2005). Разкази от съвременния унгарски автор Шандор Тар, преведени от студенти в магистърската програма, са поместени в сборника „Арена-та пред теб“ (2011). Никак не е случайно, че студентите унгаристи се изявяват толкова активно в сферата на превода. За това допринасят, от една страна, регулярно обявяваните конкурси за художествен превод, срещите с изявени действащи преводачи и редактори, а от друга – същественото място, което преводът заема в целия курс на обучение в специалността. Преводът все по-

вече се утвърждава като предпочитана от студентите стратегия, като умение, което им е особено необходимо в професионалното развитие. Още повече че в нашето съвремие изпълнението на задачи, свързани с предаване на информация от един език на друг, се очаква не само от специалистите по писмен и ус-тен превод. В работата си студентите редовно се сблъскват с необходимостта да превеждат (без да са назначени за преводачи), което обяснява и засиления им интерес към заниманията с превод по време на следването. С целенасоченото формиране на преводачески умения и компетентност е свързана и магистърската програма към специалността „Култура на Унгария и превод“. Акцентът в обучението е поставен върху специфичната за преводаческата дейност проблематика, свързана преди всичко с усвояването на ефективни методи за преодоляване на структурни, концептуални, прагма- и социолингвистични разлики между българския и унгарския език, с анализа и упражняването на успешни стратегии за запазване на смисъла, стила и звученето на оригиналния текст при междуезиковите трансформации. Предимство на програмата е това, че тя може да бъде успешно съчетана с частично (едносеместриално) обучение в Унгария¹ или да се комбинира с едногодишно обучение по хунгарология или по художествен превод в института „Балаши“, където ментор на студентите е Светла Кьосева – един от най-вещите и продуктивни преводачи на унгарска художествена литература на български език.

Празничното отбелязване на 35-ата годишнина на специалност „Унгарска филология“ се състоя на 5 юни 2019 г. Аудитория 176 в Ректората се оказа малка да побере настоящи и бивши преподаватели и възпитаници на специалността, както и немалкото гости, желаещи да присъстват на юбилейната изява и да се докоснат до класическата и съвременната унгарска литература. На литературна вечер под мотото „Кино от старото време“ студентите унгаристи представиха най-новите си постижения в полето на художествения превод. Модератор на проявата бе доц. Лиляна Лесничкова. Тържеството бе открито с кратко слово на отговорника на специалността доц. д-р Ина Вишоградска, която подчерта, че достойни личности и достойни дела бележат трудния, но ползотворен път на специалност „Унгарска филология“. Доц. Вишоградска специално благодари на основателите на университетската унгаристика – ас. Индра Маркова, ас. Дьозьо Токач и проф. Йонка Найденова, които през изминалите години са допринесли най-много за утвърждаването на „Унгарска филология“ като авторитетен академичен център за обучение по унгарски език, литература и култура. Благодарност заслужават и всички останали колеги, които за различен период от време са свързали своето професионал-

¹Практиката показва, че най-подходящ за тази цел е трети семестър, посветен на изготвянето на магистърска теза – процес, който е улеснен значително, когато студентите са в унгароезична среда, имат пряк достъп до унгароезична специализирана литература и възможност за консултации с водещи унгарски специалисти в съответната научна област.

но развитие със специалността, съпричастни са към проблемите и успехите ѝ и също имат значителен принос за просперитета ѝ. В емоционалната си реч доц. Вишеградска разказа и за своята среща с унгарския език, за първите си стъпки на попрището на унгаристиката. Специален гост на събитието бе директорът на Унгарския културен институт в София Дьорди Димитров. В приветственото си слово тя наблегна на многообразното плодотворно сътрудничество между двете институции. Доказателство за успешната съвместна работа е внушителният списък от научни, художественотворчески и популяризаторски прояви, реализирани по време на мандата ѝ като директор с активното участие на преподавателите и студентите от специалността. Встъпителната част приключи с изказване на доц. д-р Лиляна Лесничкова, която въведе присъстващите в същностната част на литературната вечер, като повдигна завесата относно представените от студентите преводи. В словото си тя разказа за работата със студентите върху превода на унгарските художествени творби, очерта някои общи проблеми, анализира силни и слаби преводачески ходове, с конкретни примери илюстрира предимства и недостатъци на приложени в преводите похвати, на различни варианти за превод, базирани върху принципно различни подходи или върху различно прилагане на един и същ подход и т.н. Накрая доц. Лесничкова благодари на всички студенти, участвали в конкурсите за превод и в последвалите преводачески семинари, пожела им вдъхновение за нови, по-сериозни успехи на преводаческото поприще, следвайки добрите традиции и примера на нашите големи преводачи и унгаристи, от които знаем, че качественият художествен превод е резултат от много труд, ентузиазъм, любов и всеотдайност.

Същинската част на юбилейната вечер включва представяне на унгарски литературни произведения в превод на български, дело на настоящи и завършили студенти на специалността, в техен прочит. На фона на филми от старите ленти прозвучаха в оригинал и превод поетични творби на Янош Аран („Надолу“), Агнеш Немеш-Над („Пролетни облаци“), Имре Оравец („Радио“), Шандор Каняди („Приказка за пишештата машина“), Ренато Фехер („Най-често набиран номер“) и Ендре Кукурели („1956“), преведени от Елица Климентиева, Андреа Драгов и Клаудия Георгиева. Унгарската художествена проза бе представена от емблематичния разказ на Фридеш Каринти „Среща с един младеж“ (преводът е съвместно дело на победителите от конкурса за превод, организиран от Унгарски културен институт в София през есента на 2018 г.), от разказа „Едно момиче от Барцика“ на съвременния писател, поет и драматург Янош Хаи, както и от подбрани откъси от сборника с разкази „Кино от старото време“ на Иван Манди („В антракта“ в превод на Лилия Дулева; „Седалка“ в превод на Елица Климентиева; „Партньори“ в превод на Зорница Виденова; „Кинг Кинг“ в превод на Виктория Цанова; „Вълча кръв“ в превод на Георги Аркадиев и „Кино“ в превод на Виктория Андонова).

Представените студентски преводи са изготвени по различни поводи: обявения от УКИ конкурс по случай 80 години от смъртта на големия унгарски писател, поет и преводач Фридеш Каринти; конкурса за млад преводач на съвременна унгарска поезия и проза, обявен от Съюза на преводачите в България със съдействието на УКИ в София и на унгарския лектор към програмата „Гост-преподаватели за унгарската култура“ – институт „Балаши“ при Министерството на външните работи и външноикономическите връзки на Унгария; преводи, изготвени в рамките на преводаческия семинар в София, ръководен от унгариста Николай Бойков, поет и преводач, и на семинара за превод на унгарска литература, проведен в Унгарската преводаческа къща в Балатонфюред под ръководството на Светла Кьосева. Част от прозвучалите преводи на поетични творби са направени през учебната година във връзка с курса по съвременна унгарска литература, воден от гост-преподавателя д-р Ирен Банди. Всеобщо е удовлетворението, че студенти успешно са се справили с нелеката задача да претворят на български език текстове, които могат да бъдат окачествени като сериозно предизвикателство и за утвърдени преводачи с опит в превода на художествена литература. Предвижда се представените студентски преводи да бъдат публикувани в следващия брой от университетската поредица „Унгарски тетрадки“. Колегиумът на специалността е убеден, че това е пътят, по който студентите могат да развият потенциала и интересите си, да съизмерят сили, да тестват на практика усвоените теоретични знания, превръщайки ги в ефективни стратегии при изпълнението на конкретни задачи в реална среда.

Юбилейната вечер приключи с неформален разговор между преподавателите, студенти и приятели на специалността. Единодушно е мнението, че унгаристиката като университетска дисциплина има бъдеще. За жизнеността ѝ свидетелстват успешното развитие на специалност „Унгарска филология“ през годините, професионалната реализация на нейните възпитаници, значителният брой издадени преводи и унгаристични изследвания, както и появата на младо поколение унгаристи – студенти, специалисти, преподаватели и преводачи със солидна теоретична подготовка и сериозна заявка за творческа активност.

Доц. д-р Лиляна Лесничкова

Катедра „Класическа филология“

Факултет по класически и нови филологии, СУ „Св. Кл. Охридски“

Адрес: бул. Цар Освободител № 15, 1504 София, България

✉ l.lesnichkova@uni-sofia.bg

Assoc. Prof. Lilyana Lesnichkova, PhD

Department of Classical and Hungarian Studies

Faculty of Classical and Modern Philology, Sofia University „St. Kliment Ohridski“

Address: 15 Tsar Osvoboditel Blvd., 1504 Sofia, Bulgaria

✉ l.lesnichkova@uni-sofia.bg